

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA IJODKORLIKNI SHAKLLANTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA ILG‘OR MILLIY VA XORIJIY TAJRIBALAR

Baltamuratova Aksungul Perdebaevna - Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti “Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi” kafedrasida katta o‘qituvchisi

Temirova Rayhon Dilmurodjon qizi - Boshlang‘ich ta’lim fakulteti 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Maqolada yurtimizdagi Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ijodkorlikni shakllantirish tizimini yanada rivojlantirish uchun qo‘llanilayotgan qator xorijiy va milliy tajribalar haqida va ularning ahamiyati qo‘lash tartibkari keltirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: samaradorlik, xorijiy tajriba, standart, baholash, tadqiqotlar, hamkor, milliy tizim.

ПЕРЕДОВОЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСТВА УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Балтамуратова Аксунгуль Пердебаевна – старший преподаватель кафедры «Педагогика начального образования» Ташкентского государственного педагогического университета имени Низами

Темирова Райхон Дилмуроджон кизи – студентка 3 курса факультета Начального образования.

Аннотация: В статье упоминается ряд зарубежного и отечественного опыта, использованного для дальнейшего развития системы начального образования в нашей стране, а также порядок их значимости.

Ключевые слова: эффективность, зарубежный опыт, стандарт, оценка, исследование, партнер, национальная система.

ADVANCED NATIONAL AND FOREIGN EXPERIENCE IN IMPROVING THE SYSTEM FOR FORMING CREATIVITY IN PRIMARY CLASS SCHOOLCHILDS

Baltamuratova Aksungul Perdebaevna – senior lecturer of the department of “Pedagogy of Primary Education” of Tashkent State Pedagogical University named after Nizami

Temirova Rayhon Dilmurodjon kizi – 3rd year student of the Faculty of Primary Education

Annotation: The article mentions a number of foreign and domestic experiences used for the further development of the primary education system in our country, as well as the order of their importance.

Key words: efficiency, foreign experience, standard, authority, research, partner, national system.

Ta’lim sifati va samaradorligini oshirish yo’lida xorijiy ilg’or tajribalarni o’rganish, xalqaro standartlar talablarining joriy etilishi muhim ahamiyatga ega. Bu borada O’zbekiston Respublikasida qo’yilayotgan amaliy qadamlarga xalq ta’limi tizimida ta’lim sifati baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarning tashkil etilishi to’g’risida hukumat qarorining qabul qilinishi Ta’lim sohasidagi yutuqlarni baholash xalqaro assotsiatsiyasidek (IEA) nufuzli tashkilot bilan hamkorlik aloqalarining yo’lga qo’yilishini misol sifatida keltirish mumkin

Darhaqiqat, bugungi taraqqiyot har bir o’qituvchidan o’ziga xos ijodkorlik, malaka va tajribani taqozo etmoqda. Bu o’z navbatida xorijiy tillar fani o’qituvchilari zimmasiga katta mas’uliyat yuklaydi [1, 2].

O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrda PQ-1875-sonli «Chet tillarni o’rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida»gi Qarorini tizimli amalga oshirish maqsadida boshlang’ich sinflarda xorijiy tilni o’quvchilarga o’rgatishdan maqsad ularning shu tilda so’zlash, yozish, tinglab va o’qib tushunish kabi ijodkorlik ko’nikmalarni shakllantirish bilan bir qatorda bolalarning tafakkuri, muloqot madaniyati, bilim olishga qiziqishi, faollik, mustaqillik, mehnatsevarlik, qiziquvchanlikni uyg’otishga qaratiladi [3, 4]. Yuqoridagi maqsaddan kelib chiqib, bugungi kunda xorijiy tillarni o’qitish DTSda ko’rsatilgan «A» bosqich, ya’ni boshlang’ich sinflarni o’z ichiga oladi.

Demak, xorijiy til o‘qituvchisi 1-2-3-sinflarda ta’lim jarayonida qanchalik ustalik bilan pedagogik texnologiyalardan o‘z o‘rnida, maqsadli foydalansa, dars samaradorligi yuqori bo‘ladi.

Bugungi har bir fan o‘qituvchisi o‘z fanining xususiyatidan kelib chiqib, ta’lim jarayonida turli interfaol usullardan foydalanmoqda. Ushbu maqola doirasida biz boshlang‘ich ta’lim jarayonida ilg‘or pedagogik texnologiyalarning turli interfaol usullaridan foydalanib, kichik maktab yoshdagi o‘quvchilarning erkin fikrlash va ijodkorlik ko‘nikmalarini shakllantirish masalasiga qaratamiz [5, 6].

Davlat ta’lim standartida har bir sinf uchun, masalan, 1-sinf uchun 200 ta, 2-sinf uchun 250 ta so‘z va iboralarni o‘rgatish maqsadi qo‘yiladi. Bunda xorijiy til o‘qituvchisi pedagogik texnologiyalar asosida kichik maktab yoshdagi o‘quvchilarda erkin fikrlash va ijodkorlik ko‘nikmalarini shakllantirishni asosiy maqsad qilib oladi.

O‘zbek pedagog olimi O‘.K.Tolipov ilg‘or pedagogik texnologiyaning markaziy muammosi o‘quvchi ijodkorligini shakllantirish orqali ta’lim maqsadiga erishishini ta’minlashdan iborat ekanligi ta’kidlab, xorijiy tillarni o‘qitishda muayyan interfaol usullarni tavsiya qiladi.

Ma’lumki, xorijiy tillarni samarali o‘qitishda turli xil interfaol usullar mavjud. Murakkab mavzularni o‘quvchilar ongiga osongina singdirish uchun pedagogik texnologiyalarning turli xil metodlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir [7, 8]. Masalan, «Aqliy hujum», «Klaster», «Qizil va yashil rangli kartochkalar bilan ishlash», «BBB» (bilaman, bilishni xohlayman, bilib oldim), «Venn diagrammasi» metodlari shular jumlasidandir.

Darslarni mukammal tashkil etish uchun ilg‘or pedagogik texnologiyalarni olib kirish, uni ta’lim mazmuniga singdirish, dars o‘tishning yangidan-yangi usullarini topish, davlat ta’lim standartlari talablarini bajarishga zamin yaratadi. Bunda o‘qituvchiga dars o‘tish qulay va jonli bo‘lishi uchun turli ko‘rgazmali vositalar ishlab chiqish va ulardan dars jarayonida optimal foydalanish, zamonaviy ilg‘or pedagogik texnologiyalardan foydalanish lozim [9, 10].

O‘zbekistonlik olim, professor N.Saidahmedovning ta’kidlashicha, «hozirgi kunda o‘qituvchilar o‘qitish metodikasini ko‘p hollarda texnologiyalardan ajrata olmayaptilar». Metodika o‘tish jarayonini tashkil etish va o‘tkazish bo‘yicha tavsiyalar majmuasidan iboratdir, metodikadan ko‘zlangan maqsad predmet mavzulariga oid nazariyalarni aniq hodisalar tekisligiga ko‘chirishdir.

Pedagogik texnologiya (PT) o‘qitish jarayonining o‘zaro bog‘liq qismlarini tashkiliy jihatdan tartibga keltirish, bosqichlarini ko‘rish, ularni joriy etish, shartlarini aniqlash, mavjud imkoniyatlarini hisobga olgan holda belgilangan maqsadga erishishni ta‘minlaydi [11, 12]. «Yoxud, PT o‘qituvchining kasbiy faoliyatini yangilovchi va ta‘limda yakuniy natijani kafolatlaydigan muolajalar yig‘indisidir.

Dars jarayonlarida o‘qituvchi o‘quvchi nutqi, mustaqil fikrlay olishi, o‘z fikrini xorijiy tilda bemalol ifoda eta olishi, yozma ish, suhbat, hikoya, mustaqil fikriga tayanishi kabi shakllariga e‘tibor berishi lozim [13, 14]. Aslida, pedagogik texnologiyalardan o‘qituvchi dars jarayonida majburiy foydalanishi mumkin emas. Ayrim o‘qituvchilar pedagogik texnologiyalar afzalliklarini o‘zlari bilmay turib, ulardan xo‘jako‘rsinga foydalanmoqchi bo‘ladilar. Holbuki, buni hech kimga keragi yo‘q.

Ilg‘or pedagogik texnologiyalar darsning mazmuni, maqsadiga qarab ishlatilsa, u ijobiy samara beradi. Bundan tashqari har bir darsdagi interfaol usullar qayta-qayta mashq qilinishi oqibatida aniq natijaga erishiladi. O‘quvchilarning zerikib qolmasligi uchun pedagogik texnologiyalardagi usullarning turlicha bo‘lishi dars samaradorligini yanada oshiradi [15, 16].

Yana shuni aytib o‘tish kerakki, dars jarayonida o‘quvchilarga xorijiy tillardan dars o‘tishda «Speak», ya‘ni «gapirmoq metodini qo‘llash mumkin. Bu metodda o‘quvchilar o‘zlarining so‘z boyligi va grammatik bilimiga tayanadilar. O‘qituvchi doskaga bitta sodda fe‘lni yozadi. O‘qituvchi tanlagan o‘quvchilar bu fe‘ldan ketma-ket sodda va murakkab gaplar tuzadilar. Bu metodni qo‘llash jarayonida o‘qituvchi o‘quvchilarning grammatik bilimi va so‘z boyligini yana bir bor sinovdan o‘tkazadi. Masalan, o‘qituvchi doskaga «go» fe‘lini yozadi. Tanlangan o‘quvchi esa uni sodda gapga aylantiradi. Masalan «I go» yoki «he goes», «go to school» va shu tariqa keyingi tanlangan o‘quvchilar bu gapni ketma-ketlikda davom ettiradilar. Bu misolni quyidagi matnda ko‘rib chiqamiz:

O‘qituvchi: - go

1. O‘quvchi: go to school
2. O‘quvchi: go to school said my father

Bu misollar ketma-ketligini ta‘minlash, eng avvalo, o‘quvchilarning bilimlarni o‘zlashtirishlariga bog‘liq. Bu metodni o‘qituvchi guruhlar misolida ham qo‘llasa bo‘ladi. O‘quvchilarni o‘qituvchi ikkita guruhga bo‘lib, ularga ikkita fe‘lni doskaga

yozdiradi va har bir guruh qatnashchilari navbat bilan fe'lni gapga aylantirib, gaplar ketma-ketligini davom ettiradilar. Gaplarning grammatik jihatdan to'g'ri ishlatilganligi va so'zlarning to'g'ri yozilishi o'qituvchi tomonidan nazoratga olinadi va ular umumlashtirilib baholanadi. Eng yaxshi ko'rsatkichga ega bo'lgan o'quvchilar o'qituvchi tomonidan o'rnak qilib ko'rsatiladi va rag'batlantiriladi. Bu kabi metodlardan ko'plab misollar keltirishimiz mumkin va ulardan xorijiy til darslarida unumli foydalanilsa bo'ladi.

Bulardan kelib chiqadigan xulosa shuki, o'qituvchi o'z darsiga ilg'or pedagogik texnologiyalarni qanchalik ko'p darajada olib kirsam, ularni ta'lim mazmuniga singdirib, o'z o'rnida foydalansa va o'zi ham bunday metodlarni yanada rivojlantirib, yangidan-yangi innovatsiyalar kashf qilsa, ana shundagina u ko'zlagan natijaga erishadi.

Xulosa qilib aytilganda, yurtimizning boshlang'ich ta'lim tizimi kun sari rivojlanib bormoqda. Bunda xorijiy davlat tajribalaridan foydalanish asta-sekinlik bilan o'zining ijobiy natijalarini ko'rsatib bormoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Балтамуратова А.П. Развитие творческой деятельности будущих педагогов начального образования в контексте развивающего обучения Нукус давлат педагогика институти “Fan va jamiyat” ilmiy-uslubiy jurnali 4-son/ 45-47 betlar, Нукус 2022
2. Baltamuratova A.P. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy tayyorlash jarayonida ijodiy faoliyatini takomillashtirish samaradorligi TDPU “Ilmiy axborotlari” jurnali 11-son 2022
3. Baltamuratova A.P. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi ijodiy faoliyatining mazmuni va tuzilishi // M.Ulug'bek nomidagi UzMU “UzMU xabarlari” ilmiy jurnali, 1/1 2023 ISSN 2181-7324
4. Baltamuratova A.P. EFFICIENCY OF IMPROVING THE CREATIVE ACTIVITY OF THE FUTURE PRIMARY EDUCATIONAL TEACHER IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING. Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development, JIF:7.2 56–60. Retrieved from <https://www.sjird.journalspark.org/index.php/sjird/article/view/512> Berlin 10785, Germany 16 January 2023

5. Baltamuratova A.P. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchi faoliyatida pedagogik va ijodiy qobiliyat. Impact Factor: 9.2 ISSN-L: 2544-980X. Miasto Przyszłości Kielce 2022
<https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/822/76>
6. Baltamuratova A.P. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining ijodiy faoliyatini takomillashtirish. YOUTH, SCIENCE, EDUCATION: TOPICAL ISSUES, ACHIEVEMENTS AND INNOVATIONS, (2022, November 28) Prague, Czech. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7370316>
7. Baltamuratova A.P. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirishda pedagogik muloqotning o‘ziga xos xususiyatlari va funksiyalari. «Zamonaviy dunyoda Innovatsion Tadqiqotlar, Nazariya Va Amaliyot» Nomli Ilmiy, Respublika Onlayn Konferensiya, Attribution 4.0 International (2022). 1(27), 138–148. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7376276>
8. Baltamuratova A.P. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirish «XXI asr ko‘nikmalarini ommalashtirishda talabalarning roli» Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya I-qism. Jizzax shahri 18 noyabr 2022 yil
9. Балтамуратова Ақсунгул Пердебай қызы, Абдіқалиева Венера Турдіқали қызы БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕГІ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУЫТУ INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL VOLUME 1 ISSUE 7 UIF-2022: 8.2 | ISSN: 2181-3337
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7295379>
10. Салаева М.С., Бекназарова Х.Х. Формирование мобильности личности как педагогическая проблема // SCIENTIFIC PROGRESS VOLUME 3 | ISSUE 3 | 2022 ISSN: 2181-1601. Uzbekistan www.scientificprogress.uz Pages 384-390.
<http://www.scientificprogress.uz/storage/app/media/3-3.%20065.%20384-390.pdf>
11. Салаева М.С., Бекназарова Х.Х. Бошланғич таълим ўқувчиларини ижтимоий мобиллигини ривожлантириш // EURASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES, PHILOSOPHY AND CULTURE Innovative Academy Research Support Center UIF = 8.2 | SJIF = 6.051 www.in-academy.uz Volume 2 Issue 4, April 2022. Pages 136-139.
<https://zenodo.org/record/6511330#.Y1G0jnZByUk>
<https://doi.org/10.5281/zenodo.6511330>

12. Салаева М.С., Мамадалиева У.С. Развитие когнитивной мобильности учащихся в начальном образовании / “Хорijiy tillarni o‘qitishda yangicha yondashuvlar” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy onlayn anjumani. Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti – T.: “Firdavs-Shoh” nashriyoti, 2022 – B. 276-281.

13. Salaeva M.S., Luxmanovna N.M. Kichik maktab yoshdagi o‘quvchilarni ijtimoiy faolligini rivojlantirish // Scientific progress. VOLUME 3 | ISSUE 3 | March, 2022. ISSN: 2181-1601. Uzbekistan www.scientificprogress.uz Pages 380-383. <http://www.scientificprogress.uz/storage/app/media/3-3.%20064.%20380-383.pdf>

14. Salaeva M.S., Shoyunusova F.S. Bola shaxsini shakllantirishda otalarning o‘rni // Международный научно-образовательный электронный журнал «ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ». ISSN: 2658-7998. Электронный журнал. Выпуск №24 (том 4) (март, 2022). - С.751-754. https://www.mpcareer.ru/_files/ugd/a62191_0b77bb588ae44c41874c43e8211ea9a8.pdf https://www.mpcareer.ru/_files/ugd/Март%202022.%20Том%204.pdf

15. Salaeva M.S., Umirova X.S. Bola tarbiyasida oila va maktabning o‘zaro hamkorligi // Problems and scientific solutions. - Australia, Melbourne. 2022. –B. 114-123. <https://zenodo.org/record/6762227#.Y1G7dXZByUk>
<https://doi.org/10.5281/zenodo.6762226>

16. Salaeva M.S., Urazova K.V. Boshlang‘ich ta’limda o‘quv faoliyatning kichik maktab yoshidagi o‘quvchilar psixik rivojlanishiga ta’siri / «Білім беру қызметі: инновациялық әдістер, құралдар және тәсілдер» тақырыбындағы халықаралық форум материалдары – Шымкент: «Қызмет» баспаханасы, 2022. - B.432-441. ISBN 978-601-06-8694-6

Research Science and
Innovation House

